

Зовнішня політика завжди є продовженням внутрішньої

Чого домоглася Україна на міжнародній арені протягом 25 років своєї незалежності? Які можливості було втрачено? Наскільки реальними є близькі перспективи отримання безвізового режиму з країнами ЄС і приєднання до НАТО? Відповіді на ці та інші запитання – в ексклюзивному інтерв'ю голови Комітету Верховної Ради України із закордонних справ Ганни Гопко журналу «Зовнішні справи»

«З.С.»: Чверть століття для молоді держави — дуже серйозна історична віха. Які не романтично овіяні, а реальні перспективи відкрилися перед Україною 24 серпня 1991 року?

Ганна Гопко: Державна незалежність — це найвища форма самореалізації будь-якої нації. Традиції державотворення в Україні — понад тисячу років, але новітній незалежності — 25. Звичайно, незалежність відкриває незрівнянно більше можливостей, ніж колоніальний статус. У 1991 р. Україна отримала шанс звільнитися від тягаря російсько-комуністичної окупації і повернутися додому в Європу. Для цього країні потрібно було здійснити рішучі й глибокі перетворення. Проте, на жаль, ні більшість громадян, ні, що найважливіше, політична еліта 1990-х років виявилися не готовими зробити чіткий і недвозначний політичний вибір. Країни Балтії змогли це зробити, а ми — ні.

На жаль, наслідки комуністичного режиму в Україні були набагато тяжчими, ніж у них, і Україна замість стрімких реформ пішла шляхом олігархізації та корупції, а також залишалася в орбіті російського політичного, культурного й економічного впливу.

«З.С.»: Чого Україні, на Ваш погляд, вдалося досягти протягом цих 25-ти років у сфері міжнародних відносин?

Ганна Гопко: Україна відбулася як суб'єкт міжнародного права. Нас визнали і встановили з нами дипломатичні відносини практично всі держави світу. Дещо полегшив цей процес той факт, що формально Україна ще за часів СРСР була співзасновником ООН і членом низки інших міжнародних організацій. Зі здобуттям незалежності ми стали членами Ради Європи, ОБСЄ, а також галузевих і регіональних міжнародних організацій, з часом приєдналися до СОТ, підписа-

ли Угоду про асоціацію з ЄС. Україна створила розгалужену мережу дипломатичних і консульських установ, стала суб'єктом міжнародної торгівлі. Наші військові починаючи з 1990-х років беруть активну участь у миротворчих операціях під егідою ООН та взаємодіють із партнерами по НАТО. У 2016-2017 рр. Україна є членом Ради Безпеки ООН, і наші дипломати активно працюють у Раді Безпеки як для захисту власних територіальних інтересів України, так і для розв'язання глобальних безпекових проблем.

«З.С.»: Які можливості протягом двох із половиною десятиріч були втрачені і чому?

Ганна Гопко: На жаль, українська влада марнувала час, зволікаючи з життєво необхідними реформами. І тому замість зближення принаймні з сусідніми країнами Європи ми все більше скочувалися в яму корумпованого

пострадянського простору. Україна втратила 90-ті й початок 2000-х років, які мала б використати для європейської інтеграції, вступу до СОТ на вигідних умовах, модернізації економіки, залучення інвестицій, нарощування експорту. Ми не використовували ефективно навіть наявного потенціалу — геополітичного становища, можливостей закордонного українства. Але найгірше — ми втратили реальну можливість стати членами НАТО. Як через протидію Росії, особливо під час Ризького та Бухарестського самітів Альянсу, так і головним чином через непослідовну, повільну, неефективну політику самої України. Так виглядає, що ключова причина цих невикористаних можливостей — неготовність української політичної еліти діяти рішуче, ефективно і керуватися національними інтересами.

«З.С.»: Якою сьогодні є роль парламентського комітету із закордонних справ у формуванні зовнішньої політики України? Якою, на Ваш погляд, вона має і може бути?

Ганна Гопко: Комітет на сьогодні відіграє вагомую роль у формуванні позиції парламенту з ключових питань зовнішньої політики, у тому числі в питанні протидії російській агресії. Ми також докладаємо зусиль для швидкої ратифікації важливих для України міжнародних угод, активно працюємо у

сфері публічної дипломатії, приділяємо значну увагу розвитку міжпарламентських зв'язків. На мою думку, парламент і, зокрема, комітет у закордонних справах, повинні контролювати, впливати на роботу дипломатичних представництв і МЗС у цілому, допомагати в реалізації поставлених цілей. І в Раді, і в уряді мають зрозуміти, що це нормальна практика всіх демократичних країн, яка робить дипломатію ефективнішою і підзвітною суспільству.

«З.С.»: **Яка міра впливу українських парламентарів на формування і реалізацію зовнішньої політики держави?**

Ганна Гопко: На мою думку, вплив парламенту на формування зовнішньої політики повинен бути посилений. Не можуть ключові зовнішньополітичні рішення прийматися без участі представничого органу українського народу. Парламент і, перш за все, комітет у закордонних справах, повинні не лише приймати рамкові закони чи заяви з зовнішньополітичних питань, а й брати участь у призначенні керівників дипломатичних представництв, пошуку відповідей на ключові зовнішньополітичні виклики. Частково змінити ситуацію на краще має новий закон про дипломатичну службу, який посилить роль парламенту і нашу зовнішню політику.

«З.С.»: **Як Ви оцінюєте нинішній рівень міжпарламентських зв'язків Верховної Ради та їх ефективність?**

Ганна Гопко: На мою думку, парламентська дипломатія в цьому скликанні Верховної Ради активна, як ніколи. Ми цілеспрямовано працюємо над тим, щоб депутати обстоювали інтереси України під час спілкування з колегами з інших парламентів, урядовцями чи дипломатами. Це стосується і міжпарламентських зв'язків, і наших делегацій в ПАРЕ, ПА ОБСЄ, НАТО тощо, і 73 груп дружби, хоча, звичайно, рівень активності груп дружби неоднаковий і залежить переважно від роботи її керівника. Хоча бувають ситуації, коли жодна дипломатія, у тому числі й парламентська, не може здолати негативні тенденції в парламентах дружніх країн (як от у випадку з невиваженими рішеннями Польського сейму про Волинську трагедію). Але в цілому я позитивно оцінюю нашу парламентську дипломатію, хоча, безумовно, цей напрям треба й надалі розвивати і посилювати.

«З.С.»: **Як Ви оцінюєте результати Варшавського саміту НАТО? Чи варто було очікувати більшого?**

Ганна Гопко: У цілому позитивно. НАТО продовжило і посилало лінію на стримування російської агресії, започатковану на саміті в Уельсі 2014 року. Вирішено втричі – до 40 тис. – збільшити сили швидкого реагування, розмістити додаткові війська для стримування Росії в Польщі та країнах Балтії, посилити військово-технічне співробітництво з Україною і її підтримку. Альянс відзначив важливість відновлення терито-

ріальної цілісності України і застосування до Росії санкцій доти, доки вона не виконає Мінські угоди і, що не менш важливо, доки Росія не поверне Україні Крим. Україна посідала важливе місце на саміті, і заяви, прийняті за його підсумками, цілком відповідають нашим національним інтересам. Зрозуміло, що більшого втручання НАТО на нашому боці у конфлікті з Росією не варто було очікувати. НАТО не може і не буде захищати інші країни нарівні зі своїми членами.

«З.С.»: **У яких часових межах, на Вашу думку, є перспектива вступу України до НАТО? Як впливає на цей процес анексія Криму і військові дії на сході?**

Ганна Гопко: НАТО – це союз майже трьох десятків держав, де рішення приймаються консенсусом, і сьогодні не може бути консенсусу в питанні членства України в НАТО. Деякі держави до цього не готові, а військовий конфлікт України з Росією, звісно, ще більше посилює їхні сумніви. Проте це не означає, що такого консенсусу не буде ніколи. Інший бік проблеми полягає в тому, що Україна ще має виконати значний обсяг роботи для приведення як своєї економіки і системи державного управління, так і своїх Збройних Сил у відповідність зі стандартами НАТО. Ми маємо не гаяти час, а наполегливо рухатися до цих стандартів. Це не лише наблизить перспективу членства, а й саме по собі принесе користь обороноздатності держави. Щоб покращити свої шанси, ми маємо не лише

виступати в ролі країни, яка потребуватиме захисту НАТО від агресії, а й бути цікавими, вигідними партнерами. У цілому ми можемо досягнути критеріїв, необхідних для вступу в НАТО, буквально за кілька років. Решта залежить від впливу консенсусу країн-членів НАТО і від здатності різних чинників, у тому числі й Росії, перешкоджати такому консенсусу.

«З.С.»: **Чи вірите Ви у те, що до кінця року українці зможуть перетинати кордон Євросоюзу без віз? Чи існує станом на сьогодні з української сторони повне законодавче забезпечення безвізового режиму?**

Ганна Гопко: Україна повністю виконала своє «домашнє завдання», всі необхідні закони і рішення прийняті. Про це чітко сказано в рішенні Єврокомісії. Такий же висновок міститься в проекті рекомендацій Європарламенту, які розглядатимуться на початку вересня. Якби ЄС цілком дотримувався домовленостей, рішення про безвізовий режим було б прийнято вже на початку літа. Відкладення його до осені викликає проблемами всередині ЄС. Я сподіваюся, що впродовж вересня-жовтня всі остаточні рішення будуть прийняті і ЄС назве чітку дату початку безвізових поїздок для українців. Думаю, це буде зима 2016/17 років. Принаймні з боку України немає жодних причин для подальших зволікань.

«З.С.»: **Як відомо, Ви активний прихильник процесів децентралізації, внаслідок чого навіть зму-**

шені були залишити фракцію «Самопоміч» і стати прозафракційним депутатом. Які можливості відкриває децентралізація для участі місцевих громад у реалізації зовнішньої політики України на горизонтальному рівні?

Ганна Гопко: Один із принципів децентралізації – це чіткий розподіл повноважень між різними рівнями самоврядування і державою. І зовнішня політика безумовно повинна залишатися за державою. Не може бути зовнішньої політики Криму, зовнішньої політики Закарпаття чи Харкова. Може бути лише зовнішня політика України. Інша річ, що децентралізація дає величезний поштовх розвитку місцевого самоврядування. Отримавши значну свободу дій, широкі повноваження і фінансові ресурси, місцеві громади зможуть залучати іноземні інвестиції, розвивати виробничу, наукову кооперацію з партнерами із зарубіжних країн, перш за все з країн ЄС. Громади зможуть залучати під свої проекти кошти ЄС у рамках програм «Горизонт 2020», «Креативна Європа», у рамках розвитку євро регіонів тощо. Чим більше буде таких зв'язків і проектів, тим краще.

«З.С.»: Новий напрям роботи МЗС України – публічна дипломатія. Що принципово нового для української дипломатії містить прикметник «публічна»? Яких результатів варто очікувати від роботи на цьому напрямі, враховуючи нинішні українські реалії? Яким досвідом європейських країн у

цій сфері варто скористатися?

Ганна Гопко: Публічна дипломатія дає змогу поєднати зусилля держави і приватну ініціативу людей – митців, громадських організацій, медіа. Таке поєднання дає ефекти синергії і можливість формувати позитивний імідж України. Це досягається засобами культури, поширенням брендів, організацією мистецьких і громадських заходів. Звичайно, така робота потребує набагато більше часу, ніж пряма пропаганда, але вона й дає набагато більший і триваліший ефект. Одним із ключових інструментів для публічної дипломатії має стати Український інститут – спеціальна урядова організація на кшталт німецького Гете-Інституту, Британської Ради, Польського інституту тощо. За допомогою мережі закордонних представництв Український інститут має розгорнути широку діяльність по всьому світу – проводити конференції, навчання, мистецькі заходи. Для цього потрібна як законодавча база, так і значні видатки, які, втім, неодмінно окупляться посиленням впливу України за кордоном.

«З.С.»: Один з інструментів публічної дипломатії – засоби масової інформації. Якою мірою українські ЗМІ здатні доносити правдиву інформацію про стан справ на сході України, щодо кримської проблематики, сприяти створенню позитивного іміджу країни за кордоном? Чим можна компенсувати нестачу коштів та інших необхідних компонентів для

ефективної роботи на закордон, якими сповна Російська Федерація забезпечує свої мас-медіа?

Ганна Гопко: Звичайно, треба виділяти більше коштів, але все одно рівнятися на ті суми, які витрачає Росія для поширення інформації за кордоном, ми не можемо собі дозволити. Значить, треба брати якістю, і ця якість складається з багатьох чинників – починаючи від підготовки журналістів і закінчуючи структурою медіа-ринку. Перш за все, нам потрібно навести лад у своєму інформаційному просторі, мінімізувавши вплив Росії та олігархів. Якісне і потужне суспільне мовлення, законодавство, що захищає наш інформаційний простір – складові цього завдання. Відтак важливо посилити нашу інформаційну присутність у світі як через суспільне мовлення за кордон, так і через підтримку державою інших медіа, що здатні доносити правдиву інформацію про Україну до зарубіжної аудиторії. Окреме питання – медіа для українців діаспори чи автохтонних українців сусідніх держав. Маємо задовольнити інформаційні потреби закордонних українців як через засоби транскордонного телебачення, так і через поширення української преси й підтримку видань місцевих українських громад. І, звичайно, не варто звужувати інструментарій лише до використання своїх ЗМІ. За допомогою прес-служб, соцмереж, взаємодії із зарубіжними журналістами й медіа ми можемо значно покращити рівень поінформованості про Україну

у світі.

«З.С.»: Ще один напрям, який, напевно, існує всі 25 років незалежності, однак не так давно отримав опіку влади і визначення «культурна дипломатія». Від чого залежить результативність культурно-іміджевих українських проектів за кордоном?

Ганна Гопко: Світ дуже мало знає про тисячолітню українську культуру – як минулу, так і сучасну. Завдання культурної дипломатії, яка є складовою публічної дипломатії, – розповісти світові про нашу культуру. Організувати виставки українського живопису, показати наше кіно, познайомити з нашою музикою, літературою. Цьому слугують і дні української культури в різних країнах, і фестивалі українського кіно у Стокгольмі, Брюсселі та інших столицях, і представництво на книжкових ярмарках, міжнародних виставках, фестивалях тощо. Рівень участі України в таких заходах і особливо організаційно-фінансову підтримку з боку держави потрібно значно посилити, ми поки що і близько не використовуємо всіх можливостей. Часто і в Європі, і в Америці провідну роль в успіху українських культурних ініціатив відіграє діаспора або наші громадяни, а не держава. Це чудово, коли Святослав Вакарчук під час світового туру збирає повні зали чи коли українці в Стокгольмі проводять потужний кінофестиваль, але МЗС, міністерство культури, Українська держава в цілому повинні виконувати свою частину роботи, реально допомага-

ючи і посилюючи ці ініціативи.

«З.С.»: За різними оцінками, за межами України мешкає від 13 до 15 мільйонів українців. Наскільки ефективно наша держава використовує можливості української діаспори?

Ганна Гопко: Діаспора часто робить для просування інтересів України в тій чи іншій країні як мінімум не менше, аніж наші посольства. Нам час, відзначаючи 25 років Незалежності, говорити вже не про використання можливостей діаспори, а про підтримку закордонних українців з боку держави. Така підтримка стримуватиме процеси асиміляції українців, сприятиме їх об'єднанню, посилить можливості українських громад, у тому числі й у

просуванні інтересів нашої держави. Ми серйозна багатомільйонна держава, і виділяти мізерні 7 млн грн у рік на підтримку українців у всьому світі – це просто нерозуміння ролі світового українства і важливості захисту й підтримки співвітчизників з боку Української держави. Особливо важлива активна підтримка і розвиток українських громад у сусідніх Польщі, Молдові, Румунії, Словаччині, Білорусі. І, звичайно, дуже складне, але важливе питання – захист інтересів мільйонів українців у Російській Федерації.

«З.С.»: Яким повинен стати для України 26-й рік незалежності і від чого та кого це залежить? Що планує зробити Комітет Верховної Ради із закордонних справ, аби забезпечити поступ України?

Ганна Гопко: Залежить від того, як Україна використає свої можливості, наскільки глибокими й незворотніми будуть реформи в усіх ключових сферах життя. Безумовно, дуже багато залежить від ситуації у сфері оборони і національної безпеки. Наша дипломатія повинна тримати єдиний із західними союзниками фронт санкцій, дипломатичного та економічного тиску на Росію з метою деокупації Донбасу та Криму. Це нелегке завдання, зважаючи на вибори в США та низці європейських країн, внутрішню нестабільність у ЄС. Тому в центрі уваги комітету будуть, перш за все, міжнародний вимір безпекових питань, а також створення сприятливих умов для просування українських інтересів у світі – як через міжнарод-

ні угоди, так і через вітчизняне законодавство. В Україні почалося зростання ВВП, експортери оговталися від російських санкцій, переорієнтувалися на інші ринки, перш за все ЄС та Азії, і наше завдання – підтримати наш експорт, просування наших підприємців на зовнішні ринки, нашу культурну дипломатію. Але не варто забувати, що зовнішня політика завжди є продовженням внутрішньої та залежить від ситуації в самій державі. Тому ключовим завданням для України є зберегти внутрішню стабільність і суспільну підтримку реформ і конвертувати перші результати цих реформ у покращення якості життя людей. Якщо вдасться створити і захистити цю нову якість життя, зовнішня політика також буде набагато успішнішою.